

TÓTH BÉLA

Tiszajárás

58.

IBRÁNY IV.

Nyugalmazott Anonymus tanárommal ülök a lakatlanságában romlásnak indult szülői ház üveges folyosóján. Pálinka, fehér bor előttünk, de nem kell azokkal éljünk, mámorosak vagyunk az emlékezés zúgó zajgásától is.

Az iskoláért, a puszta létért való háborúság lezajlása után a hivatalos fórumok hallgatólagosan tudomásul vették a szekta létezését. A kis szélcsöndös türelmi időben tovább erősödött, terebélyesedett a szegények közössége. A taglétszám bővülgetett, mert bár az életkörülmények itt sem javultak, a nincstelenség jött, mert megértést, emberi melegséget, irányzomot találtak, ha kenyérsztoogatást még nem is.

Berecz János pedig fáradhatatlanul fundamentálta a közéletet. Az apostolok gyülekeztetének mintájára 12 tagú vezetőséget választott a szekta kormányzására. A „közélet”, azaz a szekta teljes együttese nem tárgyalhatott meg minden részletet. Az sok idejét elrabolta volna. A vezetőség vállalta magára a munkaalkalmak földterítését, a közös munka elvégzésének módjait, a megszerzett javak elosztását, a közös fogyasztás irányítását, a vagyonsztoóság bevezetését. Az őskeresztényi, őskommunista közösség elméletét a Könyvből, az Apostolok cselekedetei IV. rész 32. verséből eredeztették a maguk köreire. „Senki sem mondott vagyonából semmit sem magának, hanem mindenük közös volt.” A hatóság hallgatólagos béketűrésének idejében az Írásból merített ideológiai alapot szóban, „hitükre” törvénynek fogadták el a felekezeten kívüliek. A fejlett lelkületű embernek is nehéz önmagát legyűrné. A gőgnek, a vagyoni örömkönek, a szenvedélyeknek a mederbe terelése. Ezek az iskolázatlan, pszichológiai ismeretekben járatlan emberek a puszta létért parancsoltak magukra olyan önmegtagadó törvényeket, amelyeket csak a magukkal foglalkozó, öngyötrő, ritka szellemiségek tudtak megközelítően teljesíteni. Négy-öt holdas törpebirtokosok is kopogtattak a közösség ajtaján. Ha megfeleltek a követelményeknek, bebocsátást nyertek. Lemondtak a tulajdonukról a köz javára! A több évszázados földéhségtől gyötört paraszt pedig köztudottan úgy védte tulajdonát, élete árán is, mint méh a mézét.

Mi mozgatta az évszázados nyomorban élő parasztokat ebben az önmegtagadásban, azt nehéz lenne ennyi idő után kielemezni. Vakbuzgóság, a jó cselekedet gyakorlásának azonnali megmutatása, az esetleges későbbi kártalanítás ígérete? Annyi bizonyos, hogy nem csak lemondtak a vagyonukról, de abba is örömet beleegyeztek, hogy valamennyi földet pénzzé tegyenek a behozottból, s az eladósodottak bolti hiteleit, a házakra fölvetett banki kölcsönöket tisztazzák belőle. S ezzel még csak a tisztaságig jutottak. Ez még nem betevő falat. Csak föltétel, fundamentum. Hogy élhessenek rajta, 1930 nyarán elszegődtek az egyik cséplőgép mellé. Száz mázsa búzát kerestek. Mindjárt szét is osztották evőszáj és szegénységi fokozat szerint a

puliszkán élők között. A felekezeten kívüliek első olyan tele volt ez, amikor a 230 éhes száznak igazi kenyér kerülhetett az asztalára.

Berecz János szektaalapító ennyire tudta rendezni a közéletbeliek sorsát. Váratlanul meghalt. Egyúttal ő volt az első halott, akit a felekezeten kívüliek törvénye szerint, gyalultatlan koporsóban, ceremóniák nélkül temettek.

A teljes közélet választása révén lépett a nyomába Kató István 27 éves fiatalember, aki iskolázatlansága ellenére, nyílt eszű ember lévén, fölismerte a továbblépés mikéntjét. Sokadmagával láthatta a közös munka eredményességét, de azt is, hogy a vagyonosabbak közül néhányan nem tartják meg a hitre fogadott törvényeket. A kötelezően előírt dísztelen, sötét ruhaviselet helyett cifrálnak, kiríznak a közösségből. Ibrányi kivagyiságukat, erőfitogtatásukat alig titkolták. Gazdag ételeken éltek, gyümölcsöt ettek, amíg a szegénység suhantott leveseken tengődött. Kató és a választott vezetőség magánokiratot szerkesztett, közel húszpontosat. Az élet könyörtelen törvénye íródott meg ebben.

Ki lehet tag?

A közéletnek, a vagyon- és munkaközösségnek csak az lehet tagja, aki a szekta törvényei szerint él. A tag fölvetelét a szekta vezetője intézi a választott tanács vélelmezése alapján.

Fölvételkor a jelentkezőt megvizsgáztatják erős hite, tisztasága felől.

Megszűnhet a tagság, ha a tag meghal, ha kilép, ha kizárják.

Kizárhatják, ha engedetlen a vezetővel szemben, ha, akár családja tagjai is, vétének a közélet törvényei ellen.

A korábban már szóban elfogadott szabályok értelmében magántulajdonnal senki sem rendelkezik, de megkülönböztetnek bevitt tulajdont és a közösség munkálkodása révén összegyűlt vagyont.

A kilépő a magánvagyont magával viheti, ha azt addig a közösség föl nem használta, meg nem ette, el nem fogasztotta.

De ezért jóvátételt a közösségen senki nem követelhet.

Halál esetén a nem közéletbeli örökösök a bevitt vagyont örökölhetik, de a közös munka révén teremtődött köztulajdont nem.

Az önhibából eredő anyagi kárért az elkövető felelősséggel tartozik. Ha kizárják miatta, ő fizeti az anyagi kárt.

A nem hitéleti kiskorú családtagok házasságkötésükig a közösség oltalma, ellátása alatt élhetnek, dolgozhatnak. Ha rendesen teremtettek, házasságkötésük alkalmából jutalékot kaphatnak. A családfők, kizárás terhe mellett, felelősek a házbeliek viselkedéséért.

Minden tag egyenlő joggal rendelkezik. A választott vezetők bármelyikét visszarendelheti megbízatásából a gyülekezet. A vezetőség határozatokat hoz, amely elfogadás után minden tagra nézvést kötelező érvényű.

A szépre, jóra évszázadok óta vágyódó, őseik éhségét is magukban hurcoló szegények gyülekezete a belső és külső tisztaság igényeit írja meg normájában. Kemény reglamával követelik a puritán dísztelenséget, de aggódó tapintattal őrzik, vigyázzák az eltévelyedőket. Ilyen célból, meg az egyenlő életmód szétporciózásának igényével írják meg a mindenkire kötelező heti étrendeket.

Két, különböző időben készült minta maradt meg. Andreánszki István egyetemi hallgató, a Kassák Lajos szerkesztette Munka 1932-es évfolyamában közölt tanulmányából az egyik:

	Früstök	Ebéd	Vacsora
Hétfő:	pirítós kenyér	rizskása rántva krumplival	öreggombóda zsirral és tejjel
Kedd:	szalonna	tésztaleves, tyúkhús, bobájka	ami maradt

József Attila Tudományegyetem
Magyar Irodalomtörténeti Intézet
Széchenyi u. 2-6.
6722

Szerda:	tej	pergelt krumpli lángelőt	tengeri főve
Csütörtök:	pirítós kenyér	habart krumpli	szálkás galuska
Péntek:	szalonna	tésztaleves, tyúkhús, bobájka	ami délről maradt
Szombat	pirítós kenyér	rántott krumplileves	núdli
Vasárnap:	rántott leves	tésztaleves töltött káposzta	ami maradt

Négy évvel későbből:

„1936. év Étkezési rendszer az Ibrányi Felekezeten Kívüli Gyülekezet részére. Április hó.”

	Früstök	Vacsora
Szerda:	czinke	káposztaleves, lángelőt
Csütörtök:	pirítós kenyér	kása zsírral és tejjel
Péntek:	puliszka zsírral	tésztaleves, núdli
Szombat:	száraz krumpli	rántott paszuly körömmel
Vasárnap:	rántott leves	tésztaleves, nagykalács
Hétfő:	pirítós kenyér	habart krumpli
Kedd:	czinke	apró káposzta
Szerda:	fojtott krumpli	tésztaleves, krumplilángos
Csütörtök:	puliszka zsírral	kása zsírral és tejjel
Péntek:	(nincs előírás)	kásaleves, krumplis galuska
Szombat:	pirítós kenyér	rántott krumplileves
Vasárnap:	rántott leves	tésztaleves, húsos kása és káposzta
Hétfő:	rántotta	rizskása rántva, lángos
Kedd:	pirítós kenyér	tésztás krumpli

Ebéd mindennap szalonna

A közösséget morálisan körülpántoló reglamáik némely részére találtak a Könyvben használható mintát. Az étkezés egyszerű igazságtevő formája ott élt közöttük. Nem találhatók a szent könyvekben semmilyen utalást a munka megszervezésére. Ismerték, élték a kubi-kus bandák normatíváit, a summások, az uradalmak, a nagygazdák munkaszervezési módsze-reit, a maguk képére, hasonlatosságára átvették, alakították őket, de egy se ment el azon kö-vetkezetesséig, hogy a közös munkával szeretteket közösen éljék. Ennek a kidolgozását nem tették egyszerre kötelező szabályokká, két év is eltellett, mire az agrárszocialista mozgalmak irodalmából, leginkább a Népszava Kiadó könyveiből, Lenin országát járt szolgáló, volt hadi-fogylok ismereteiből Kató István lassan összeépítette azt a termelő rendszert, aminek az alap-ján biztonságosan dolgozhattak.

A belső fegyelem és a muszáj további földeladásra kényszerítette a szektát. Két hold föl-det beváltottak egy cséplőgarnitúrára, a maradékból egy pár jármos ökröt vásároltak. 1932-ben már a saját gépükkel mentek csépelni. Volt ugyan a faluban más gép is, nagynak mutat-kozott a verseny, de ők fél százalékkal kevesebbert végeztek a munkát, s raktak a szérús gaz-dák portáin olyan rendet, olyan szalma-, törek-, polyvakazlakat, hogy a gazdák kalapot emel-tek látásukra. Emellett a szektások cséplőbandáját nem kellett pálinkáztatni, etetni. Mind a saját kosztján, a szekta törvénye szerint evett. E révén a felekezeten kívüliek tekintélye nagyot emelkedett a falu társadalma előtt. Nem varjúzták már őket. A csépléssel keresett 150 mázsa

búza, a saját és bérelt földek termése biztonságos, éhségmentes telet ígért a remegő nincsteléneknek.

Tétlenül nem ülhettek a téli hónapok alatt sem, ezért Kenézlő határában kibéreltek egy óriási füzeset a Tisza partján, vesszözete gyűjtésében minden ember megmozdult. Gyerekek, asszonyok, férfiak; s a begyűjtött szép anyagból igen sok fontos eszközt, szalmahordó kasket, garabolyokat, puttonyokat, oldalkocsikasokat fontak. A tavaszi nyíregyházi vásárról a készítményeikért 3000 pengős tiszta hasznot vittek haza. 1933-ban egy újabb cséplőgarnitúrát vásároltak, amit szintén köztulajdonnak minősítettek. De mivel a szekta, mint jogi személy, hivatalosan soha el nem ismerődött, a gépek, a később vásárolt közös földek is valamelyik hites közéleti tag nevére íratódtak. Évi közpénzeiket újra beforgatták földbérletbe. Búzás Istvántól a Poklondos nevű dűlőben felesbe vettek 40 hold földet. Ebben búzát, krumplit, kenderet, napraforgót termeltek. S olyan mintaszerűen végezték munkájukat, hogy Búzás, aki nagyon ügyelte birtoka sorsát, 300 hold földjét ajánlotta nekik, 27 pengős holdankénti bérleti díjért. E bérlet révén jutottak a Poklondosi tanyához, istállójához, cselédházaihoz. Négy közéletbeli költözött ki a faluból, húsz fejős tehenet tartottak, százig való disznót hizlaltak.

A munkára foghatók teljes évi lehetőségét még ez a nagyságrend sem töltötte ki. 1933-ban, amikor a községi szegénység nagyobb részét, országosan félmilliónál is több agrárproletárt a végtelenségig gyötörte már a világgazdasági válságból is következő nyomor, ők 568 kat. holdon dolgoztak. És megvásárolták a harmadik cséplőgarnitúrát. Ebből kettőnek traktor volt az erőgépe, amivel a nagy szántó, vető, szállító munkákat könnyedén végezték. De ökrös igáik számát is fölemelték hat párra. Kézpénzükéért még 1933-ban megvásárolták a közösségnek az elárverezett 17 holdas Zsigmond-birtok részét. Ez a Simon-szigeten elterülő rétes, legelőföld most törődött föl először. Napraforgót vetettek bele. Olyan jól sikerült a termés, hogy egy évi hozadékából a Búzástól árendált 300 holdas bérleti díjat ebből fizették ki. És annyi pénz gyűlt össze a közös kasszában, hogy a dobra került egyik kiszagdának az egy tagban levő 30 holdját is meg akarták venni. Már az előleget is letették, amikor a hatóság közbelépett, megtiltotta a vásárlást. A megsanyargatott falu előjárósága a rengeteg adóhátraléktól nem tudta behajtani a legszükségesebbeket sem. Az utcai közvilágítást szolgáló, ágasokra szerelt petróleumlámpákat is kioltották pénz hiányában. Ezek a koszos kódisok meg a dobra jutottak földjeit összekaparintják! Megvennék ezek a falut szőröstül-bőröstül! Addig közösködnek, kommunistáskodnak.

Kívülről nézve, s negyven esztendő távolából tündérmesékbe illő gyönyörűség előrehaladásukat látni. Meseszerű, ahogy a nyomorból lépésről lépésre, iszonyú gazdasági viszonyok között, kilábal az összekarcolkozott közösség. De belül iszonyatos türeksépeség, fogósszeszorítás, önmehtagadás kellett ehhez. Mint a páriák úgy dolgoztak, és semmilyen igényt a maguk életére vonatkozóan, a tisztaságon túl, nem támasztottak.

Nem ittak, nem ettek kedvelt ételeket, egyszerű ruhákban jártak, könyveket, újságot nem olvastak, moziba, színházba eszükben sem volt elvagyódni. Nem lakodalmaztak, cifrálnakodtak. Ha egy gombolyag cérnára szüksége volt a családnak, fordultak a közpénztárhoz. Kató volt a pénzkézelt is. Adott rávalót. Egy tűért, fél kiló sóért úgy kellett szólni. Ha a beteg gyerekek a gyógynövényes teájához negyed kiló cukorra volt szüksége, kérni kellett a rávalót. S tették ezt azzal a türelemmel, ahogy Dózsa ülte a tüzes trónust.

1933-ra virradóra ipari műhelyeik is működtek már. Húszemberes suszteráj, amely nem csak a közösség lábbeli igényét látta el, de vásárokra való portékát is termelt. Jelentős jövedelem folyt be e révén is a kasszába. Működött egy jó asztaloműhelyük, a bognárokkal közösen, ahol nem csak a majdnem hatszáz holdas gazdaság felszereléseit fabrikálták, szekereket, vetőgépeket, cséplőgépeket, de a tagok házbelijeit is elkészítették. Magatehetetlen öregeknek házfődelet újítottak, házatlanoknak házakat emeltek, nagyon egyszerű, karólábú ágyakkal, sifonokkal berendezettek.

A hatóság annyira megvetette őket, hogy nem érdeklődött a belső mozgó törvényeik iránt, hanem vak haragjában följelentette őket a gávai fősolgabírórságon. Ez úton a belügy-

minisztériumnak, ahonnan hatósági ember érkezett az ügy kivizsgálására, a szekta főloszlatására. A pesti ember írása később, Dienes István szerkesztésében megjelent Szabolcs vármegye monográfiájában, a 164. lapon olvasható:

„Jelentem, hogy ezek az emberek sok rossz tulajdonságuk mellett jóval is bírnak, pl. nem politizálnak, adót a legpontosabban fizetnek, nem isznak, nem káromkodnak, senkit nem csapnak be, földjeiket a legjobban munkálják, miért is a gazdák szívesen adják nekik a földjüket felébe s az uradalmak örömmel adnak munkát nekik. Tény az, hogy felveszik maguk közé a legszegényebb munkaképteleneket és azokat is éppen úgy látják el, mint a munkást, de eltávolítják maguk közül azt, aki szabályaikat megsérti és pl. más ételt eszik, mint ami arra a napra volt előírva. Közös étrendjük van, melytől eltérni nem lehet. Ez azonban oly szűkreszabott és silány, hogy éheznek és messziről meg lehet őket ismerni nagyfokú sápadtságukról. Felfogásom szerint közös gazdálkodásuk nem kommunista elvek alapján, hanem vallási meggyőződésükből jött létre s miután vallási nézeteikhez fanatikusan ragaszkodnak, a közös gazdálkodás feloszlatása nagy nehézségekbe fog ütközni és körülbelül száz személy fog közelállásra szorulni.”

A sok rossz tulajdonságukról tudott a jelentést tevő a legkevesebbet. De azt föltétlen javaslatba tette, hogy a közös vetések őszi betakarítása után a gyülekezet működését be kell tiltani. Ennek értelmében az ibrányi főjegyző 1933 őszén a tizenkét gyülekezet vezető tanácsbélijei közül utolért üzenetével tíz embert. Bacskai János, Berecz István, Berecz Sándor, Biri Mihály, Kató István, Kiss Miklós, Szilágyi Antal, Szilágyi László, Szilágyi Samu, Tarr Simon állt a zord hivatal előtt, amely, belügyminiszteri utasításra hivatkozva, főloszlatottnak nyilvánítja az engedély nélkül működő közösséget. A jámborok halálos csöndben fogadták a végítélkezést.

Kató István állt elő, hogy a jogi személy látszatát jelentő körbélyegzőt a továbbiakban nem használják, leadják a hatóságnak. A terményt, mint köztulajdont nem tartották soha egy helyen, hanem mindig szétosztották a tagok között, de nem mondanak le ezek után sem arról, hogy közösen szerezzenek munkát, együtt dolgozzanak, mert az ilyen munkák az országban sehol sincsenek betiltva, sem a summásoknál, sem a cséplő-, aratóbandáknál, sem a kubikosoknál. Egyebekben pedig kötelességüknek tartják továbbra is, hogy a köreikben élő árvákról, magatehetetlenekről, özvegyekről gondoskodjanak, minden fönnálló törvény figyelembevételével. Mert ők azt tudtuk szerint soha meg nem sértették, a látszatát is kerülik a szembenállásnak. Ők egy fillér adósságot az állammal szemben nem hagynak, a katonai szolgálatnak eleget tesznek, nekik nincs ütközetük a csendőrökkel, inkább azok ütköznének velük, ha hagynának magukon fogódzót, de ők inkább a bodzafának is köszönnek, csak hagyják békeségben élni őket!

A nagyon ismert és a hatalom által gyűlölt ibrányi nyakasság, kivagyiság bosszantotta a jegyzőt, nem hagyott föl a vekzatúrával, a más faluban élő szektásokat is az illetékesek figyelmébe ajánlotta. A nagyhalásziakat a kemecsei főszolgabíró idéztette maga elé, akiket Berecz István gyülekezeti tanácsstag is elkísért, s a fő hatalom dörgedelmeire azt válaszolta, hogy valásszabadságuk korlátozását fölpanaszolják a Népszövetségnek. Ezért a kijelentésért hazaáru-lónak nevezte a főszolgabíró Bereczet, és azonnali lefizetés terhe mellett 20 pengőre büntette a hatóság sértegetése címén.